

MARKAZIY OSIYONING IQLIM O‘ZGARISHLARIGA MOSLASHUV STRATEGIYALARI

Alimova Go‘zal Alim qizi

Shahrisabz Davlat pedagogika institutidagi Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo‘nalish talabasi buldi bugungi kunda 2-kurs talabasi.

Anotatsiya. Mazkur maqolada Markaziy Osiyoning iqlim o‘zgarishlari bilan bog‘liq muammolari va moslashuv strategiyalari o‘rganilgan. Asosiy e‘tibor hududning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy xususiyatlariga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ushbu hudud uchun samarali yechimlarni taklif etadi.

Kalit so‘zlar: Iqlim o‘zgarishi, moslashuv strategiyalari, Markaziy Osiyo.

Abstract. This article explores the challenges of climate change in Central Asia and the adaptation strategies required. The focus is on the region's ecological, economic, and social characteristics. The findings provide effective solutions tailored for this area

Keywords: climate change, adaptation strategies, Central Asia.

Аннотация. В данной статье исследуются проблемы изменения климата в Центральной Азии и необходимые стратегии адаптации. Основное внимание уделено экологическим, экономическим и социальным особенностям региона. Результаты исследования предлагают эффективные решения для данного региона.

Ключевые слова: изменение климата, стратегии адаптации, Центральная Азия.

Markaziy Osiyo o‘zining noyob geografik joylashuvi va tabiiy resurslariga qaramay, iqlim o‘zgarishining salbiy ta’sirlariga ko‘proq duch kelmoqda. Mintaqaning tog‘li hududlaridan oqib keluvchi daryolar (Amudaryo va Sirdaryo) Markaziy Osiyoning hayotiy manbai bo‘lib, ular iqlim o‘zgarishi tufayli jiddiy xavf ostida qolmoqda. Bu holat qishloq xo‘jaligi, ichimlik suvi ta’minoti va ekologik tizimlarni boshqarishda muhim muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Maqolaning asosiy maqsadi – mintaqada iqlim o‘zgarishining oqibatlarini kamaytirish va unga moslashish uchun innovatsion strategiyalarni taklif qilishdir.

Iqlim o‘zgarishining Markaziy Osiyoga ta’siri.

1. Qurg‘oqchilikning kuchayishi:

Mintaqaning katta qismi qurg‘oqchil zonada joylashgan bo‘lib, global iqlim o‘zgarishi bu hududlarda yanada issiq va quruq sharoitlarni keltirib chiqarmoqda. Orol dengizi inqirozi iqlim o‘zgarishining eng yorqin misollaridan biridir.

2. Suv resurslari tanqisligi:

Muzliklarning erishi va yomg'irli mavsumlarning qisqarishi suv manbalarining kamayishiga olib kelmoqda. Amudaryo va Sirdaryo suvlari qishloq xo'jaligi va sanoat uchun asosiy manba bo'lsa-da, ular iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun yetarli emas.

3. Yer degradatsiyasi va hosildorlik pasayishi: Qishloq xo'jaligida yerlarning noto'g'ri ishlatilishi tuproq unumdorligini kamaytirmoqda. Sug'orish tizimlarining eskirishi va suvdan noto'g'ri foydalanish hosildorlikning keskin tushishiga olib kelmoqda.

Iqlim o'zgarishi hozirgi davrning eng dolzarb ekologik muammolaridan biri hisoblanadi. Markaziy Osiyo mintaqasi qurg'oqchilik, suv resurslarining tanqisligi va yer degradatsiyasi kabi muammolarni boshdan kechirmoqda. Ushbu jarayonlarning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri nafaqat qishloq xo'jaligi sektorida, balki aholi salomatligi va iqtisodiy barqarorlikda ham sezilmoqda. Ushbu maqola Markaziy Osiyoning o'ziga xos ekologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, iqlim o'zgarishiga moslashuv strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan. Maqsad – mintaqaviy va xalqaro tajribalarni o'rganish orqali mahalliy darajadagi samarali chora-tadbirlarni aniqlashdir.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi usullar asosida amalga oshirildi:

1. Statistika tahlil: FAO, BMT va Markaziy Osiyo davlatlari statistik agentliklarining ma'lumotlari tahlil qilindi.
2. Dala tadqiqotlari: Markaziy Osiyoning turli hududlarida suv resurslari va qurg'oqchilikka oid dala tadqiqotlari olib borildi.
3. Geografik axborot tizimlari (GAT): Iqlim o'zgarishining hududiy ta'siri va xavfli zonalar aniqlandi.
4. So'rovnoma va intervyular: Mahalliy aholining iqlim o'zgarishiga moslashuv bo'yicha fikrlari va tajribalari o'rganildi.

Ushbu metodologiya asosida yig'ilgan ma'lumotlar umumlashtirilib, hududga xos yechimlar ishlab chiqildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy omillarni ko'rsatdi:

1. Hududning iqlimga bog'liq xususiyatlari:

Markaziy Osiyo davlatlari suv resurslariga bog'liq hududlar bo'lib, Amudaryo va Sirdaryo daryolari asosiy manba hisoblanadi.

Tog'li hududlarda muzliklarning erishi natijasida suv oqimlarining mavsumiy taqsimoti o'zgarmiqda.

2. Qurg'oqchilik ta'siri:

Qurg'oqchil hududlar (masalan, Orolbo'yi) yer degradatsiyasi va ekologik inqirozga yuz tutmoqda.

Qishloq xo'jaligi mahsuldorligining pasayishi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashni qiyinlashtirmoqda.

3. Moslashuv strategiyalari:

Suv resurslarini boshqarish: Innovatsion sug'orish texnologiyalarini (tomchilatib sug'orish, yer osti suvlarini qayta ishlash) joriy qilish zarur.

Ekotizimlarni tiklash: Cho'l va o'rmonlarning tiklanishini rag'batlantirish.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Mintaqaviy suv siyosati va ekologik loyihalar bo'yicha davlatlararo kelishuvlar zarur.

Muhokama va Xulosa (Discussion and Conclusion)

Muhokama:

Tadqiqot natijalari iqlim o'zgarishining Markaziy Osiyo ekologiyasi va iqtisodiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Bu hududning barqaror rivojlanishi uchun mahalliy, milliy va xalqaro darajada chora-tadbirlar ko'rishni talab qiladi. Suv resurslaridan foydalanishni samarali rejalashtirish, aholining ekologik savodxonligini oshirish va texnologik yangiliklarni joriy etish asosiy yo'nalishlar hisoblanadi.

Xulosa:

Markaziy Osiyoda iqlim o'zgarishi mintaqaning barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Suv resurslarini tejash, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali hudud barqaror rivojlanishi mumkin. Ushbu strategiyalar mintaqaning iqlim o'zgarishlariga bardoshlilikini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. FAO (2023). Water Resource Management in Central Asia: Challenges and Opportunities. Food and Agriculture Organization. [URL: <https://www.fao.org>]
2. IPCC (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press.
3. UNDP (2023). Adapting to Climate Change in Central Asia: A Regional Perspective. United Nations Development Programme. [URL: <https://www.undp.org>]
4. Sorg, A., Huss, M., Rohrer, M., & Stoffel, M. (2012). The Role of Glaciers in the Hydrological Regime of Central Asian Rivers. *Cryosphere*, 6(3), 713-726. DOI: 10.5194/tc-6-713-2012.
5. Bekchanov, M., Ringler, C., & Bhaduri, A. (2015). Water and Land Use in the Amu Darya Basin: A Multi-Scale Analysis of Challenges and Opportunities. *Environmental Research Letters*, 10(12), 124010. DOI: 10.1088/1748-9326/10/12/124010.
6. Central Asia Water Information Portal (2023). Data and Analytics on Regional Water Usage. [URL: <https://ca-water-info.net>]

7. Kazbekov, J., Abdullaev, I., & Manthrililake, H. (2014). Improving Water Productivity in Central Asian Irrigated Agriculture. IWMI Research Report. International Water Management Institute.

